

El pla d'actuació arxivística a Catalunya (2004-2007)

Ramon Alberch i Fugueras

*Director del Sistema d'Arxius de Catalunya
Generalitat de Catalunya*

Pel consens i la complicitat

En el moment d'encarar la formulació d'una actuació planificada en el sistema arxivístic català es plantegen una sèrie de condicionants que cal tenir presents per tal de presentar una proposta creïble i, sobretot, realista. I val a dir que un dels condicionants de més pes és la valoració objectiva dels dèficits que llasten l'acció dels professionals i la consideració de les característiques de l'entorn social que influeix en la nostra capacitat operativa. En aquest sentit, cal dir que en els darrers anys el col·lectiu professional ha tingut la percepció que el sector arxivístic català es movia en el marc de dues dinàmiques amb polítiques i, sobretot, ritmes diferents: d'una banda, l'acció concertada dels professionals que plantejava objectius i realitzacions ambiciosos; de l'altra, una acció de govern que no reeixia a sintonitzar amb aquestes aspiracions col·lectives. La limitada visualització de la funció arxivística en l'estructura organitzativa del govern i, sobretot, la consideració dels arxius com un sector gairebé marginal pel que fa a la seva inserció en les polítiques globals ha actuat com un llast que ha alentit extraordinàriament les possibilitats de creixement del sector. Al seu torn, la capacitat de l'Associació d'Arxivers de Catalunya d'aglutinar les reivindicacions i les preocupacions dels arxivers des del moment de la seva naixença ha esperonat un conjunt d'accions que han possibilitat satisfer almenys una part dels objectius que semblava raonable assolir.

Al llarg d'aquests anys, els professionals s'han preguntat quina seria ara la situació de l'arxivística catalana en cas que l'acció del col·lectiu i del govern hagués comptat amb unes bases mínimes d'entesa i de treball conjunt. En aquells casos, dissortadament isolats, en què hi hagut una acció conjunta del govern i el col·lectiu professional –exemplificat en l'Associació d'Arxivers–, els resultats han estat esplèndids. N'aporto només les dues mostres més emblemàtiques: el foment de la regulació de l'avaluació documental, presentat a les II Jornades d'Arxivística celebrades a Andorra l'any 1989 i que culminà en la materialització de la

Comissió Nacional d'Avaluació Documental, i la redacció de la Llei 10/2001, d'arxius i documents, al llarg dels anys 1999-2000.

Valgui tot aquest exordi inicial per a presentar un dels eixos més rellevants que han de guiar l'acció de govern en l'àmbit dels arxius en els propers quatre anys: la voluntat de treballar comptant amb la complicitat dels professionals i el suport actiu de l'Associació d'Arxiviers com a interlocutora central i privilegiada. L'actuació concertada en els grans reptes que haurem d'encarar en el futur ha de permetre que finalment assolim un desig que entenc col·lectiu: la suma d'esforços per empènyer les millores que reclama el sector i que, al capdavant, ha de situar l'arxivística catalana com un referent en l'àmbit dels arxius en el marc estatal i internacional.

Un decàleg per a la participació

Des de la Direcció del Sistema d'Arxius de Catalunya plantegem una actuació per als propers anys que tingui en compte tant la resolució dels dèficits que arrossega el sector com la formulació de línies de treball ambicioses per al futur. Es tracta d'un document que ha comptat amb la participació del col·lectiu professional i que caldrà anar millorant i esmentant en la mesura que es vagin assolint els objectius plantejats o bé que apareguin noves situacions que requereixin d'una resposta ràpida i adequada. El pla es materialitza en dues fases seqüencials i acumulatives. La primera fase ha consistit a dibuixar els grans trets d'actuació, de manera que es recollissin de manera sistemàtica aquelles accions que han d'esdevenir la clau de volta del sistema arxivístic català. La segona fase ha de permetre anar situant, en el marc de cada eix d'acció, aquelles actuacions més concretes que han de permetre mesurar el grau d'aplicació real dels objectius del pla. Es tracta d'una fase més oberta, sense límit temporal, en la mesura que es poden anar afegint noves actuacions al llarg del mandat i que caldrà anar nodrint amb el suport i la col·laboració de tots els professionals del país.

Bé que es tracta d'un pla d'actuació obert als canvis i a les millores, presentem de manera sintètica els seus principals eixos d'actuació en la mesura que permetrà difondre-ho al col·lectiu professional i recollir noves aportacions i suggeriments.

1. El desplegament de la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents, esdevé una prioritat i respon a una reclamació unànime del col·lectiu professional. Cal desenvolupar totes les potencialitats de la Llei per tal de comptar amb les eines adients per promoure un canvi transcendent en el sector i adequar la legislació a les demandes de la societat i de la professió. A curt termini, caldrà dotar-nos d'un nou decret relatiu a la composició i les fun-

cions del Consell Nacional d'Arxius i posar en funcionament la funció d'accés dins la Comissió Nacional tot adequant-ne la normativa. També caldrà elaborar el Mapa, el Registre i l'Inventari d'arxius com a instruments cabdals per a conèixer amb precisió el potencial del sector i promoure les intervencions més adients. És evident que es tracta d'una informació imprescindible en la mesura que es fa difícil operar amb eficiència sobre un sector que es coneix de manera incompleta. Finalment, cal esmentar la necessitat de fomentar les polítiques de preservació dels documents electrònics, prevenció i restauració de documents i informació i documentació.

2. La formalització del Sistema d'Arxius de Catalunya és també un tema clau per tal com afecta la cohesió i la visibilitat del sector. A banda d'integrar efectivament en el Sistema els arxius ubicats a Catalunya mitjançant l'aplicació de les mesures contemplades a la Llei, cal tenir presents les situacions que influeixen en la solidesa i l'harmonia del Sistema. N'esmentaré només les més rellevants: la inserció de l'Arxiu de la Corona d'Aragó i del futur Arxiu Històric de Barcelona en el Sistema i la seva complementarietat amb l'Arxiu Nacional de Catalunya, l'impuls als arxius comarcals com a prestadors de serveis als arxius municipals de menys de 10.000 habitants i la formalització de la seva facultat inspectora. En aquest mateix context, caldrà procedir a l'anàlisi, la revisió i el seguiment dels convenis signats amb els ajuntaments i els consells comarcals per a la construcció, el manteniment i el funcionament dels arxius comarcals. També voldríem formalitzar la col·laboració amb l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona pel que fa a la tasca exercida pels arxiviers itinerants. Caldrà també fomentar la constitució d'un servei d'arxius als municipis de més de 10.000 habitants i prendre en especial consideració la situació dels arxius de les viles entre 5.000 i 10.000 habitants de les zones industrials i costaneres.
3. La formulació de l'estructura organitzativa de la nova Subdirecció General d'Arxius ha de permetre un estudi global i integrador de la situació dels serveis i els professionals que treballen en el món dels arxius, amb especial incidència en aquells que són de plena competència de l'administració de la Generalitat de Catalunya. Així, caldrà actualitzar l'organigrama, definir funcions i objectivar les necessitats dels recursos humans. En aquest sentit, a causa del seu creixement poc harmònic, caldrà dedicar una atenció preferent a la situació dels arxius centrals i comarcals. Així mateix, i per tal de cohesionar el col·lectiu i propiciar uns majors dinamisme i transversalitat en els treballs més tècnics, es fomentarà una interlocució periòdica amb els arxiviers dels distintes sectors (arxiu nacional, arxius centrals i arxius comarcals) i sobretot s'intensificarà la creació de grups de treball interinstitucionals per tal de

potenciar el treball conjunt dels arxiviers i dinamitzar la teoria i la pràctica professionals.

4. Millorar la gestió de la informació dins l'administració de la Generalitat de Catalunya constitueix un repte que cal afrontar amb decisió a curt termini, aprofitant l'actual procés de potenciació de les tecnologies i la reflexió endegada entorn de la formalització dels processos de gestió electrònica de la documentació. En aquest sentit, és evident la necessitat d'impulsar una actuació àmplia i concertada en la gestió documental que haurà de comptar amb el suport efectiu d'un programari que permeti el tractament homogeni dels documents administratius i la implantació d'uns criteris bàsics referits a la captació, la transferència, el tractament i la custòdia dels fons documentals dels arxius centrals dels departaments, les delegacions territorials, els organismes autònoms, els arxius comarcals i l'Arxiu Nacional. Per fer possible aquesta actuació global i transversal haurà de crear-se una comissió interdepartamental –o bé potenciar la presència dels arxiviers en alguna de les comissions existents– per tal de potenciar la funció arxivística en el procés d'implementació de la gestió documental arreu de l'administració pública.
5. Utilitzar de manera intensa i eficient les tecnologies de la informació esdevé també una acció d'una gran urgència. En aquest sentit, és ineludible promoure una interlocució preferent amb els òrgans del govern encarregats d'impulsar l'administració electrònica i les polítiques tecnològiques, com és el cas de CAT365, CatCert o l'Agència Catalana de Protecció de Dades. Al seu torn, caldrà establir els requeriments funcionals necessaris per a l'homologació d'un programari que permeti la gestió dels documents electrònics. També caldrà esperonar la utilització d'Internet, renovar i ampliar l'espai web institucional i promoure la creació d'un Portal d'Arxius com a instrument de col·laboració entre els arxius i de projecció vers la societat. Aquesta voluntat d'explotar intensament les possibilitats de les TIC és indèstria de l'objectiu d'incrementar la digitalització de documents per tal de facilitar-ne la consulta remota.
6. Atendre la millora de les infraestructures i els serveis comporta en alguns casos continuar els processos endegats i, en altres, obrir nous àmbits d'actuació fins ara desatesos. En el primer cas, cal remarcar la necessitat de finalitzar la xarxa d'arxius comarcals que s'ha anat desenvolupant d'ençà del 1982 i que enguany compta amb 27 arxius en funcionament sobre un total de 41 comarques. Val a dir, amb tot, que en aquests moments el procés de construir els equipaments comarcals d'arxius s'enfronta a un doble repte: reeixir a escometre la creació dels arxius pendents i començar a renovar els primers arxius comarcals, alguns dels quals han quedat obsolets per l'augment dels seus fons i les

actuals exigències dels serveis a la societat. Segonament, caldrà endegar una política de suport als municipis en el marc del Pla d'Equipaments Culturals Territorials Bàsics de Catalunya (PECT), que contempla les necessitats d'equipaments en arxius, biblioteques, museus, teatres, auditoris, centres d'art, sales d'exposició i sales polivalents, per a cinc distints segments de viles catalanes. Finalment, caldrà formalitzar l'establiment de les condicions bàsiques d'infraestructura i serveis dels arxius centrals i comarcals i considerar la resolució de la necessitat d'un centre de referència en la conservació preventiva i la restauració de documents en el marc del futur Institut Català del Patrimoni.

7. Projectar els arxius a la societat constitueix sens dubte una de les mancances més evidents que, en major o menor mesura, incideix en tots els nivells d'arxius del país. Una de les claus per superar el desconeixement ciutadà sobre els arxius passa necessàriament per la implantació progressiva dels Serveis Educatius als arxius destinats principalment al sector de l'ensenyament primari, secundari i universitari, en estreta col·laboració amb el Departament d'Educació. Les experiències d'alguns arxius catalans permeten avaluar aquesta iniciativa com un projecte carregat de futur. També caldrà potenciar i revisar les publicacions d'arxius, tant en suport paper com en format digital, reforçant la difusió dels instruments de descripció, i emprar l'espai web per a la realització d'exposicions virtuals. La participació activa dels professionals en les jornades i els congressos dedicats als arxius, la història i les tecnologies ha d'esdevenir també un mitjà per a incrementar la visibilitat i el prestigi del sector. En aquest sentit, es duran a terme unes jornades anuals dedicades a fomentar les darreres innovacions en l'àmbit dels arxius.
8. Promoure la projecció internacional de l'arxivística catalana és un objectiu indefugible en la mesura que l'extraordinària tasca duta a terme per l'Associació d'Arxivers i l'Ajuntament de Barcelona ha estat mancada de suport des del govern de la Generalitat de Catalunya. Aquesta acció es fonamenta, d'una banda, en la intensificació de la col·laboració amb el Consell Internacional d'Arxius, facilitant la integració dels arxivers catalans en les seccions i comitès establerts, i, de l'altra, en el manteniment d'una presència efectiva en els congressos internacionals quadriennals, la Conferència Internacional de la Taula Rodona dels Arxius (CITRA), la Conferència Europea i el DLM Fòrum de la Unió Europea. Paral·lelament, cal esperar la signatura de convenis de col·laboració amb associacions, ONG i altres òrgans afins de l'àmbit del patrimoni documental.
9. Fomentar la recerca i la formació significa posar les bases per a un desvetllament harmònic de tot el potencial que tenen els arxius i les entitats que es mouen al seu redós. En aquest sentit,

caldrà crear un centre d'informació documental que aplegui tota la producció bibliogràfica de l'arxivística catalana i fer-la accessible per Internet i participar en projectes de recerca en col·laboració amb l'Associació d'Arxivers de Catalunya, les universitats, assenyaladament l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents, altres institucions arxivístiques o vinculades al nostre sector i amb el Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació. Quant a la formació, s'impulsarà especialment la formació continuada dels professionals del sector mitjançant una estreta col·laboració amb l'Escola d'Administració Pública de Catalunya i amb l'Escola Superior d'Arxivística (ESAGED). Finalment, caldrà continuar la cooperació amb els mitjans de comunicació en el camp de la recerca històrica i intensificar la col·laboració amb altres serveis afins, com ara la Filmoteca de Catalunya, la Biblioteca de Catalunya o el Museu d'Història de Catalunya.

10. Les relacions amb el Ministeri de Cultura han de constituir, sens dubte, una part substancial de l'agenda de treball, en tractar-se d'un òrgan de l'estat que mitjançant la Subdirecció General de Archivos i en el marc de la legislació actual incideix en el patrimoni documental català. En aquest sentit, i a banda de la imprescindible negociació relativa al retorn dels documents catalans conservats a l'Arxiu General de la Guerra Civil a Salamanca, caldrà com a temes més prioritaris negociar la construcció de l'Arxiu Històric de Barcelona i la remodelació del de Girona i afrontar amb decisió una solució entorn de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

En definitiva, un decàleg que vol esdevenir un primer instrument de planificació de la política arxivística per al quadrienni 2004-2007, una aposta ambiciosa per situar els arxius en l'eix de les estratègies culturals, patrimonials i tecnològiques i, sobretot, una eina de treball que amb les aportacions del col·lectiu permeti afrontar els reptes de futur amb un alt grau de complicitat i consens.

Resumen

Este artículo presenta el Plan de Actuación Archivística que se propone la Generalitat de Cataluña para el cuatrienio 2004-2007. Partiendo del consenso y la complicidad de los profesionales de los archivos como ejes que han de guiar la acción del Gobierno catalán en este ámbito, el autor presenta el plan como un decálogo a la participación: desplegar la Ley 10/2001 de archivos y documentos, formalizar el sistema de archivos de Cataluña, analizar y potenciar los archivos y a sus profesionales, con especial incidencia en los que son de plena competencia de la Administración de la Generalitat, mejorar la gestión de la información en la Administración de la Generalitat, optimizar las tecnologías de la información, mejorar las infraestructuras y los servicios de los archivos, proyectar los archivos en la sociedad, promover la proyección internacional de la archivística catalana, fomentar la investigación y la formación, y activar las relaciones con el Ministerio de Cultura.

Résumé

Cet article présente le Plan d'action archivistique que se propose de mener la Généralité de Catalogne pour les quatre années 2004-2007. Partant du consensus et de la complicité des professionnels des archives, en tant qu'axes devant guider l'action du gouvernement catalan dans le domaine concerné, l'auteur présente le plan sous forme de décalogue axé sur la participation : mettre en œuvre la Loi 10/2001 sur les archives et documents, formaliser le système d'archives de Catalogne, analyser et promouvoir les archives et leurs professionnels en mettant l'accent sur ceux qui relèvent de la compétence de l'administration de la Généralité, améliorer la gestion de l'information par cette dernière, optimiser les technologies de l'information, améliorer les infrastructures et les services des archives, projeter les archives dans la société, promouvoir le rayonnement international de l'archivistique catalane, encourager la recherche et la formation et renforcer les liens avec le Ministère de la culture.

Summary

This article presents the Archival Action Plan proposed by the Autonomous Government of Catalonia for the 2004-2007 period. Starting with the consensus and involvement of archive professionals as beacons that must guide the Catalan government's actions in relation to the world of archives, the author presents the Plan as a decalogue for participation: deploy the Archives and Documents Act 10/2001; formali-

se the archiving system in Catalonia; analyse and promote archives and archive professionals, focusing particularly on those that are fully controlled by the Autonomous Government; improve the Autonomous Government administration's information management practices; optimise information technologies; improve archive infrastructures and services; promote archives throughout society; promote the international projection of Catalan archival practices; foster research and training; and activate relations with the Spanish Ministry of Culture.